

סוגיות בדיני בוררות

על מי חל פסק בוררות

יחיאל ברונר, עו"ד, מהנדס

התשובה לשאלה על מי חל פסק בוררות נראית, לכאורה, פשוטה – על הצדדים להסכם הבוררות. כפי שנוכח מהאמור להלן, הרי שלא תמיד הדברים אמנם פשוטים וברורים מאליהם.

בהסכם למכירת מניות שנעשה בין בעל מניות לבין קונה כללו הצדדים סעיף בוררות כללי ביותר שקבע: "במידה ויתגלו חילוקי דעות בין הצדדים, יובא העניין להכרעת בורר...". הבורר, לאחר ששמע את הצדדים, נתן פסק בוררות אשר חייב הן את בעל המניות המוכר, הן את החברה עצמה, והן את בעלת המניות הנוספת בחברה, שהינה אשתו של המוכר, לשלם לקונה סכומי כסף שונים. משהגיש הקונה את פסק הבוררות לאישור ביהמ"ש, לא הגיבו המוכר והחברה על הבקשה וכן לא ביקשו לבטל את פסק הבוררות, וממילא אישר ביהמ"ש את פסק הבוררות כנגדם. אשתו של המוכר עתרה לביהמ"ש בבקשה לבטל החיוב שנפסק כנגדה בפסק הבורר, הן מכוח הטענה שהיא לא היתה צד להסכם מכר המניות ולסעיף הבוררות שבו, וכן מאחר ו"לא היה לה יומה" בפני הבורר, בכך שהיא לא הביאה בפני הבורר את כל אשר היה לה לטעון בסכסוך שנדון בפניו.

בסופו של דיון, אישר ביהמ"ש המחוזי כי פסק הבורר יחול גם כנגד אשת המוכר, וזאת מכוחן של כמה טענות שהתקבלו על ידו. את טענתה הראשונה של אשת המוכר שהיא לא היתה צד להסכם הבוררות דחה ביהמ"ש משמצא, כי למרות שהיא לא היתה חתומה על הסכם מכירת המניות, השתמע מתוכנו של אותו הסכם שהוא מותנה גם בהסכמתה, כבעלת מניות בחברה. בנוסף נמצא, כי אשת המוכר היתה מעורבת אישית בכל עסקי החברה. היא חתמה על פרוטוקולים מחייבים של החברה, היא חתמה על מסמכים אשר הוו חלק מהסכם מכירת המניות (אשר כלל, כזכור, את סעיף הבוררות), היא חתמה על מכתבים של החברה שהופנו כלפי הקונה, ולאחר שחשבון החברה בבנק נסגר, המשיכה החברה לעבוד, בחלק מפעילויותיה, דרך החשבון האישי שלה, ועוד. על ידי ביצוע כל הפעולות האלה מצא ביהמ"ש כי: "בנסיבות העניין - ושלא על בסיס הלכת השיתוף בין בני זוג, ושלא מכוח יחסי הנישואין שבין בני הזוג, כפי שביקש ב"כ התובע לטעון, אלא מכוח המערכת העסקית שבה נוהלה החברה על-ידי כל אחד מבני הזוג, ניתן היה לראות את המוכר כשלוח שלה, שחתם על ההסכם גם בשמה." בנסיבות העניין מצא ביהמ"ש גם, כי אשת המוכר היתה "צד מעורב בסכסוך", וכן מאחר שהיא עצמה גם העידה בפני הבורר במהלך שמיעת הראיות, קבע ביהמ"ש שפסק הבוררות חל גם עליה.

ביהמ"ש קבע גם, כי אשת המוכר הינה גם "חליפתו" של המוכר, וגם מכח זה חל פסק הבוררות עליה. בעניין זה יש להזכיר את הוראותיו של סעיף 21 לחוק הבוררות, תשכ"ח-1968, שעל פיהן **"בכפוף לסעיפים 24 עד 28 ובאין כוונה אחרת משתמעת מהסכם הבוררות, מחייב פסק הבוררות את בעלי-הדין וחליפיהם כמעשה בית-דין"**. סעיף זה בא בהמשך ובעקבות סעיף 4 לחוק (ומשלים את הוראותיו), שבו נקבע, כי **"הסכם בוררות וסמכותו של בורר על פיו כוחם יפה גם לגבי חליפיהם של הצדדים להסכם, וסמכותו של בורר על פי הסכם בוררות מוקנית גם לבורר חליף, והכל כשאין כוונה אחרת משתמעת מן ההסכם"**. למרות שאין החוק מגדיר "חליף" מהו, הרי שהמונח נפוץ בחוקים שונים בהקשרים שונים. לעניינינו "חליף" יכול שיהיה בעל מניות והחברה (האחד כלפי השני), נאמן והנהנה מהנאמנות, שלוח ושליח, בעל דין ועזבונו, ועוד. הדינים החלים בעניין זה נושקים לכלל כללי "מעשה בית דין" ו"השתק עילה/פלוגתא" שאין כאן המקום להרחיבם. לדוגמא, במקרה אחר פסק ביהמ"ש העליון כי פסק בוררות חל על חברה שלא היתה "צד" פורמלי להליכי הבוררות משמצא, כי בעלי המניות הינם בעלי מניות בשתי חברות, כי עסקיה של החברה היו מעורבים ומעורבבים עם עסקיה של חברה שכן לקחה חלק בהליכים, וכי הטיעונים שנשמעו בפני הבורר התייחסו לשתי החברות גם יחד. גם שם, כמו במקרה דנן, הוגדר ה"סכסוך" בהסכם הבוררות בהגדרה רחבה וכוללת, ממנה ניתן להסיק שכוונת הצדדים היתה לכלול תחת כנפי הבוררות את "כל הסכסוכים" ביניהם, ללא יוצא מהכלל.

על מנת לקבוע שפסק בוררות יחול לא רק על בעל דין אלא גם על "חליפו", מן ההכרח לבדוק כל מקרה ומקרה לגופו של עניין. באם יימצא, כמו במקרה דנן, שהחליף היה מעורב ופעיל הן בנסיבות שהביאו לסכסוך, כמו גם בהסכם הבוררות ובהליכי הבוררות עצמם, הרי שלא מן הנמנע שייקבע כי פסק הבוררות יחול גם עליו, על כל המשתמע מכך.

יש לציין, שבעניין דנן הוגש כתב התביעה לבורר מלכתחילה רק כנגד המוכר והחברה, אולם לאור הערה של הבורר, שב התובע-הקונה והגיש כתב תביעה מתוקן בו ציין גם את אשת המוכר כנתבעת, וזאת מבלי שביקש רשות לתקן את כתב התביעה, מבלי שעניין תיקון כתב התביעה נדון, ומבלי שניתנה החלטה של הבורר המתירה את תיקון כתב התביעה. מאחר והבורר דן לא היה כפוף לדין המהותי ו/או לסדרי הדין, לא מצא ביהמ"ש בפגמים אלה סיבה מספקת לפסול את פסק הבוררות גם כנגד אשת המוכר. יחד עם זאת, מאחר וביהמ"ש מצא, כי יתכן וזכות הטיעון של אשת המוכר בפני הבורר נפגמה, הורה ביהמ"ש להחזיר את תיק הבוררות לבורר על מנת שיאפשר לאשת המוכר להשלים טיעוניה בפניו. ביהמ"ש החליט כך לאור ההלכה המושרשת היטב, כפי שאזכרנו אותה לא אחת במאמרינו השונים, כי פגיעה בזכות הטיעון הינה פגיעה בכללי הצדק הטבעי שיש בכוחה לפסול כל הליך משפטי והליך מעין משפטי על אחת וכמה, ועל כן יש לשמור עליה מכל משמר.

לסיום נאמר, שמלכתחילה טוב יעשו הצדדים באם יבררו, בתחילת הדרך, באופן ברור, מפורש, וכתוב, מי הם הצדדים להסכם הבוררות, ועל מי יחול פסק הבוררות לכשזה ינתן. באם נפלה מחלוקת בעניין זה בשלבי הבוררות הראשונים טוב יעשו הצדדים, או הבורר, באם יפנו את השאלה להחלטת ביהמ"ש (כמפורט במאמר קודם שלנו בעניין "היקף סמכותו של הבורר"). יחד עם זאת, כדיעבד, יש ופסק הבוררות יחול גם על מי שלא היה במפורש "צד" להסכם הבוררות, כפי שראינו בעניין דנן.